

Een dijk van een natuurtoets

In een zeer kwetsbaar hoogveen gebied was het opeens nodig om veel grond te gaan verzetten. Eigenaar Staatsbosbeheer richtte zich aanvankelijk vooral op de vergunningen die daarvoor nodig zijn. Later bleek dat heel veel natuurliefhebbers en -beschermers zich enorm betrokken voelden bij het hoogveen en de ingreep helemaal niet zo zagen zitten. Vele praat- en overlegsessies en informatie-uitwisseling verder is er nu breed draagvlak voor het dammenproject.

— Hans Gels

Bij een hoogveen gebied, zoals het natuurreservaat de Engbertsdijksvennen, denkt iedere natuurkenner direct aan veenmos en regenwater. Hoogveenvorming is immers onlosmakelijk verbonden met regenwater. Maar dat ook een teveel aan regenwater nadelig kan zijn voor een hoogveen gebied, is veel minder bekend. De nadelige gevolgen werden in de Engbertsdijksvennen aan den lijve ondervonden in het najaar van 1998. Er viel extreem veel regenwater in de maanden oktober en november. Als gevolg van deze grote hoeveelheden zijn op drie locaties rond de hoogveenkern de veendammen doorgebroken.

Als gevolg van de dambreuken dreigt de duizenden jaren oude hoogveenkern, een van de laatste in Nederland, te verdrogen (zie figuur 1). Om dit te voorkomen heeft eigenaar en

beheerder Staatsbosbeheer een groot herstelplan gemaakt (overigens ook voor vergelijkbare schade in het Drentse Bargerveen). Bij realisering van het herstelplan dient er een nieuwe, robuuste en duurzame waterkering te komen, waarmee voor de toekomst de hoogveenkern veilig gesteld kan worden. Hiertoe is behoorlijk veel technisch onderzoek door specialisten verricht, alvorens een definitief herstelplan te kiezen.

Zanddammen in het veen?

In het Bargerveen is gekozen voor zanddammen en inmiddels is er een groot aantal dammen in het gebied aangelegd. De praktijk in het Bargerveen wijst uit dat de toepassing van een dergelijke waterkering met een keileemdek werkt (zie

ook figuur 2). Staatsbosbeheer kiest voor dezelfde toepassing voor het herstel in de Engbertsdijksvenen. Het is echter een ingrijpende operatie waarbij duizenden vrachtauto's vol zand en leem naar het hart van het reservaat rijden. Dat kan haast niet zonder gevolgen blijven voor de dieren en planten in het gebied, die veelal een beschermde status genieten. De geplande werkzaamheden worden uitgevoerd in een gebied dat is aangewezen als Vogelrichtlijngebied, Habitatrictlijngebied, Wetland en beschermd- en staatsnatuurmonument volgens de Natuurbeschermingswet. Onder meer vanwege het zware beschermingsregime moeten er de nodige vergunningen worden aangevraagd. Staatsbosbeheer heeft ARCADIS gevraagd de vergunningstrajecten te ondersteunen. Voor de huidige natuurwetgeving is in de aanloop naar de uitvoering een zogenaamde 'natuurtoets' uitgevoerd. In een natuurtoets wordt de ingreep getoetst aan de huidige wet- en regelgeving als het gaat om soorten- en gebiedsbescherming.

Heet avondje

Het leek allemaal tamelijk probleemloos te verlopen totdat op 9 december 2003 het dammenproject voor het eerst breed naar buiten toe werd gecommuniceerd. Als een donderslag bij heldere hemel werd op deze avond het doembeeld voor elke natuurliefhebber gepresenteerd: brullende kranen en dumpers en dat in zo'n kwetsbaar natuurgebied!? U kunt zich de reacties van de bij het gebied betrokken organisaties voorstellen. Hoewel de meesten op de hoogte waren van een aanstaand herstelplan, kwam een dergelijke ingreep toch als een zeer onaangename verrassing. De kritiek op Staatsbosbeheer richtte zich met name op het nalaten van het raadplegen van de bij de natuurgroepen aanwezige kennis, gebrek aan openheid en waarom het toch allemaal zo lang geduurd heeft. Ook het transport met de duizenden vervoersbewegingen naar het hart van het gebied baarde de betrokkenen veel zorgen. Conclusie van deze avond was dat de beheerder veel te weinig gecommuniceerd heeft met direct betrokken (natuur)organisaties en andere belanghebbenden.

Draagvlak of deadlines?

De heftige reacties waren voor Staatsbosbeheer aanleiding om extra, maar vooral blijvende aandacht aan het communicatieproces te schenken. ARCADIS werd gevraagd om zich naast het vergunningstraject, intensief te richten op het verkrijgen van draagvlak voor de ingreep en het hele proces in goede banen te leiden alvorens tot realisatie van het project kon worden gekomen. In februari 2004 werden de vertegenwoordigers van alle actieve natuurgroepen in en om de Engbertsdijksvenen uitgenodigd om de kritiekpunten en de aanwezige zorgen door te spreken. De volgende natuurorganisaties uitten hun betrokkenheid: de Wetlandwacht Vogelbescherming, de Twentse Vogelwerkgroep/IVN-

FIGUUR 1 Locatie werkgebied rond hoogveen kern Engbertsdijksvenen.
Bron: J.H.B. Gels - ARCADIS.

Almelo, de Telgroep Engbertsdijksvenen, de KNNV-Vriezenveen, de Telgroep Blauwe Kiekendief en de recreatieve Gebruikersgroep Engbertsdijksvenen.

In het overleg bekende Staatsbosbeheer kleur door aan te geven dat met name door de vele interne discussies en onduidelijkheden de externe communicatie veel te beperkt is geweest. Op dat vlak moet een inhaalslag worden gemaakt, waarbij draagvlak belangrijker is dan technische deadlines. Na één overlegmoment werd al duidelijk dat iedereen doordrongen is van het nut en de noodzaak van de ingreep, maar hoe en op welke wijze tot de uitvoering te komen daar moest nog het nodige over gesproken worden.

Deskundigheid verankerd in werkprotocol

Diverse zeer open praatsessies werden gehouden, waarin plooiën werden platgestreken en het gemeenschappelijke doel: het behoud van de hoogveen kern, altijd voor ogen werd gehouden. Er werden afspraken gemaakt over het verwerken van de informatie van de natuurgroepen in de natuurtoets, teneinde deze beter en completer te maken. Er werd een door iedereen geaccepteerd centraal contactpersoon aangewezen als spreekbuis voor de natuurgroepen.

Een gezamenlijk bezoek van natuurgroepen, Staatsbosbeheer, ARCADIS en de besteksvoorbereidende en directievoerende Grontmij aan het Bargerveen, alwaar de impact van de ingreep met eigen ogen aanschouwd kon worden, droeg enorm bij aan het besef van de impact van de ingreep. Vervolgens werden de nog ontbrekende verspreidingsgege-

FIGUUR 2 Dwarsdoorsnede zanddam met keileemdek.
Bron: Twentsche Courrant Tubantia

Eveline Stegeman-Broos

Maarten Zonderwijk

Eveline Stegeman-Broos

vens van flora en fauna aangevuld en verwerkt in de natuurtoets en werd er een uitvoerig ecologisch werkprotocol opgesteld. In dit protocol is ervoor gekozen om vanuit onder meer de zorgplicht, naast de wettelijk beschermde soorten ook de Rode lijstsoorten mee te nemen. Belangrijkste uitgangspunt van het werkprotocol is zoveel mogelijk natuurschade te voorkomen. Zo zijn bijvoorbeeld haarscherpe werktijden aangegeven en wordt het werk afgestemd op het (broed)seizoen van kwetsbare soorten.

Kwetsbaar

Hoewel Staatsbosbeheer al vijftig jaar in het gebied actief is, is er niet eerder zo uitvoerig met de omgeving gecommuniceerd. Dergelijke uitvoerige en open communicatietrajecten zijn helaas zeer zeldzaam, zeker als het gaat om grote uitvoeringsprojecten. Meestal geeft de initiatiefnemer prioriteiten aan het regelwerk en het halen van deadlines. Ook wordt veelal het wettelijk minimaal nodige onderzoek uitgevoerd. In dit geval heeft de beheerder Staatsbosbeheer zich meer 'kwetsbaar' opgesteld, hetgeen veel goodwill heeft opgeleverd. Deze open en constructieve houding heeft er dus toe geleid dat de aanvankelijk zeer argwanende en defensieve houding van de betrokkenen, kon worden omgezet in een zeer productieve en bereidwillige manier van denken en doen. ♦

Hans Gels werkt bij ARCADIS, regio Noordoost. Hij ondersteunt het vergunningen- en communicatietraject.

Links boven: één van de vele beschermde plantensoorten in het gebied: ronde zonnedauw.
Links midden: een Habitatrichtlijn- en Rode lijstsoort: de heikikker.
Links onder: heideblauwtje.